

Summæ Theologicæ Scholasticæ Et Moralis In Qvatuor Partes Distributæ Pars ...

In qua de Virtutibus in Communi, & Theologicis, Fide, Spe & Charitate, nec
non Virtutibus Cardinalibus, præsertim Justitia & Jure, ac Religione
ceterisq[ue] annexis, & Vitiis Oppositis in particulari breviter & dilucidè
tractatur

Herincx, Wilhelm

Antverpiæ, 1663

Quæst. IV. De Timore.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72941](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72941)

si ea Considerentur, tamquam conducentia ad beatitudinem, prout à Christiano considerari debent. At si ex nulla relatione ad beatitudinem tale desiderium procedat, non credit *Castro Palao, disp. de Spe Puncto 3. n. 5.* pertinere ad spem Theologicam. Addit *Suaréz disp. 1. de Spe scilicet 5. in fine,* si hujusmodi desiderium nitatur divinâ promissione, & à Deo ut auctore gratiæ speretur, pertinere ad spem.

Præter actus prosecutionis sunt quoque actus fugæ mali oppositi disconvenientis, qui spectant ad eandem virtutem, cujus est amare bonum & odisse malum oppositum sub eadem ratione. Quâ ratione voluntas detestatur & fugit carentiam beatitudinis, & peccata, occasionesque peccandi, aliave, quæ sunt beatitudinis impedimenta. Unde est attritio de peccatis commissis tamquam destructivis gratiæ, quæ est semen gloriæ, adeoque tamquam oppositis consecutioni ultimi finis. Inde etiam nascitur timor peccandi, ne beatitudinem amittamus. Sed quia de timore particularis hîc solet quæstio institui à Theologis, sit.

QUÆSTIO IV.

De Timore.

TIMOR est fuga mali imminentis, eaque vel sumitur pro odio seu aversione voluntatis à tali malo, vel pro passione consequente. Quemadmodum tristitia est aversio à malo præsentis; vel, fumendo eam pro passione, consequens quædam lucta animi cum malo præsentis. Unde passio timoris & tristitiæ supponit actum aversionis seu detestationis; sicut passio gaudii actum amoris. Immo timor mali ordinariè supponit in nobis amorem boni oppositi: eò quod experientia doceat nos, quia mala vitæ ac timere, quorum opposita bona amamus; idque eò magis, quod hæc magis amamus. Ut rectè dixerit *Augustinus l. 83. 99.* 9. 33. *Nulli abire est, nisi ne id quod amamus, aut adeptum amittamus, aut non adipiscamur speratum.*

32. Qualiter & qui actus fuga.

33. Quid timor.

Supponit ordinariè amorem boni oppositi.

34. Timor dicitur alieni, si mali, tum personæ, tum non mali, etiam Dei.

tiam timeamus per ejus offensam amittere, quod est timere peccatum quatenus est offensa Dei.

Dividitur Timor (subintellige à peccato retrahens aut ad illud inducens) à *Timoris distinctio.* *D. Thoma 9. 19. art. 2.* & aliis communiter in Mundanum, Servilem, Filialem & Initialem. Timor mundanus est juxta *Nonnullos*, quo timeamus incommoda temporalia, ideoque à peccato abstinemus. Estque frequenter timor iste conjunctus affectui erga peccata, sive ipsi peccatis, præsertim occultis & internis, in quibus consideratio humanorum respectuum non habet locum. Aliter dicit ordinariè hic timor explicari, ut sit immoderata fuga malorum temporalium, v. g. paupertatis, ægritudinis, mortis &c.; quatenus ea sic timeantur, ut ad eandem vitanda eligatur peccatum. A quo timore nos dehortatur Scriptura *Matth. 10: Nolite timere eos, qui occidunt corpus.* & alibi. Oriturque ex nimio rerum mundanarum affectu seu amore: cum quo sortitur eandem moriter malitiam, fundatam in eo, quod voluntas inordinatè tendat in bona creata, & implicite velit peccatum, quatenus ne creato bono privetur, eligit peccatum, tamquam medium. Unde est eadem malitia, quæ peccati, quod eligitur, vel cujus patrandi periculo metuens exponitur; v. g. amor pecuniæ & nolitio amittendi habet malitiam perjurii, si propterea quis paratus sit pejerare.

35. Timoris distinctio.

Consideranda circa timorem mundanum.

36. Quid timor servilis.

Timor servilis est timor poenæ à Deo infligendæ, ratione cujus consequenter timeatur seu fugitur ipsum peccatum. Dicitur servilis, quia timens habet se instar servi horrentis plagas, quas dominus servis fugitivis & inobedientibus intentare solet. De quo dicitur *ad Rom. 8. Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore &c.* In hoc timore consideranda est ipsius timoris substantia, quæ bona est, & servilitas, quæ aliquem defectum seu carentiam perfectionis importat, consistentem in absentia affectus erga bonum honestum propter se aut propter Deum.

Timorem hanc *Lutherus* infectatur tamquam malum & peccaminosum, quod in eo involvatur voluntas peccandi, si poena non esset. Et quidem fatendum est hujusmodi voluntatem conditionatam, quæ peccaminosa est, interdum esse adjunctam, præsertim si diuturno tempore nullus sequatur affectus honestatis seu amor justitiæ. Ob quod etiam *Augustinus* frequenter arguit peccati eos, in quibus solum est timor poenæ sine ullo amore justitiæ, veluti non carentes voluntate peccandi, si peccare possent impunè. Nihilominus etiam tali casu non est malitia in ipso timore, sed in adjuncta peccandi voluntate. Deinde hæc voluntas non necessariò adest; immo plerumque ne quidem adest cogitatio de eo, quod ageret voluntas in casu conditionis impossibilis.

37. Ei interdum jungitur voluntas peccandi.

Quæ timorem non inficit, nec necessariò adest.

*Immo per
timorem ef-
ficacem ex-
cluditur.*

filialis, quo scilicet poena non esset. Ipla quoque ratio timoris, si absolutus & efficax sit, hanc potius voluntatem conditionatam excludit, utpote æque causativam poenarum inferni, quæ timentur. Denique dum timorem hujusmodi Deus immittit, non intendit, ut ibi peccator sistat, sed ad Deum de peccatis dolendo confugiat.

38. *Gehenna
metum ef-
ficacem &
salutarem
ostenditur
ex Triden-
tino.*

Unde *Tridentinum sess. 6. c. 6. merito docet peccatores divina justitia timore utiliter concuti. Et Can. 8. dicit anathema asserentibus, gehenna metum, per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus vel à peccando abstinemus, peccatum esse, aut peccatores peiores facere. Et sess. 14. c. 4. detestationem peccati, quæ ex gehenna & poenarum metu concipitur, si voluntatem peccandi excludat, cum spe venia; declarat, non solum non facere hominem hypocritam & magis peccatorem, verum etiam donum Dei esse & Spiritus sancti impulsus, & ad Dei gratiam in Sacramento disponere.*

Scripturâ.

Idem apertè traditur in Scriptura, nos invitante ad hujusmodi timorem *Luca 12. Nolite timere eos qui occidunt corpus &c. & alibi. Eumque esse à Deo significatur ad Rom. 8. Non accepistis, Christiani, sicut antea Judæi, à Deo spirituum servitutis iterum in timore, sed accepistis à Deo spirituum adoptionis filiorum.*

*Et Patri-
bus.*

Consonant quoque Patres, *Augustinus in Psal. 127. ubi ait: Timet ne mittatur in gehennam: bonus est & iste timor utilis est. Et lib. de Catechizandis rudibus c. 5. De ipsa (inquirit) etiam severitate Dei, qua corda mortalium saluberrimo terrore quatuntur, charitas adificanda est &c. Chrysostomus Hom. 15. ad Populum Antiochenum inter alia plura dicit: Hujus gehennæ metu nil utilius. Et infra: Nisi bonus esset timor, non multos impendisset Christus sermones & longos de illa poena & supplicio loquens.*

39. *Ac denique
ratione.*

Ratio etiam docet, non nisi honestum esse peccatum timere seu fugere ob poenas à justo iudice infligendas: qui cum eas ob sola peccata insisteret, patet talem rationem ex se non nisi ad fugam mali, sed detestationemque virtutum posse inortare. Est quidem timor fuga proprii incommodi, uti spes amor proprii commodi, sed ardua satis & difficilis, ob connexam observantiam mandatorum, excitans ad fugam omnis peccati. Quod si verò poena præcisè consideretur, quatenus malum efficiens sensum nostrum abque altiori respectu, est quidem affectus valde naturalis; uti valde naturale est horrere corporale incendium: quamquam & hic, ratione fidei, quâ dirigitur, ac Spiritus sancti, à quo excitatur, & finis, ad quem dirigitur, posset esse supernaturalis quoad modum. Deinde fugere malum corporale quatenus malum proprium, quod nulla ratio dicat amplectendum, videtur amor proprius honestus, sicut velle sibi aut proximo bonum; præsertim

quando fuga ista est ardua, habentque annexam fugam peccati. Filio minus timor iste in Christianis habet altiorem regulariter respectum, ad Deum nempe ejulque justitiam, ad beatitudinem quâ privat &c. Vide dicta *Tract. de Lib. arbit. & Act. hum. disp. 1. q. 3. Et Tract. de Sacram. Pœnit. disp. 2. q. 3.*

Timor filialis, qui & castus, ingenuus, sanctus &c. vocatur, est, quo quis metuit peccatum tamquam Dei offensam. Dicitur filialis ob similitudinem cum timore, quo filius ingenuus timet offendere bonum patrem, quem diligit, non ob securitatem poenam aut præmium, sed quia offenderet patrem. Quare hic timor sumptus pro passione, consequitur actum voluntatis, qui elicitur ab habitu charitatis, quo voluntas fugit malum culpæ imminens tamquam offensivum optimi patris & summè amabilis. Amantis est enim filii fugere quæ patrem offendunt, ac generatim quidquid ei malum est aut displicet, sicut amplecti ac desiderare quod ei bonum est ac placitum. Timor autem sumptus pro actu, elicitur à charitate, sicut contritio iusti: ex eodem enim fonte charitatis quærit justus bonum & gloriam Dei, de obtenta gaudet, de malo præsentis tristatur, imminens Deo timet & conatur avertere.

40. *Timor filia-
lis quid.*

At *Esaius 3. d. 34. S. 5. ad timorem filialem etiam refert illum, quo quis reveretur Deum tamquam supremum omnium Dominum ac peccatorum justissimum vindicem. Sed timor divinæ justitiæ communitè potius accensetur timori servili; quo timentur poenæ, utique tamquam à justo iudice infligendæ. Quemadmodum etiam timor poenæ damni, seu amissionis præmii æternæ beatitudinis, non accensetur timori filiali (nisi procedat ex radice charitatis, quæ horret separationem ab amico) sed servili; vel est ei affinis, & à Nonnullis dicitur mercenarius, instar spei.*

41. *Timor di-
vina justitiæ & poenæ damni, quo
merito dicitur
vincatur.*

Timor initialis inter servilem & filialem medius est, retrahens à malo, & impellens ad bonum, partim timore poenæ, partim amore justitiæ. Unde est filialis, quia respicit offensam Dei, quâ talem; connotat tamen frequentiam motuum timoris servilis. Dicitur initialis, quia convenit statui incipientium vitam spiritualem & servitium Dei, qui partim amore Dei bene operantur, partim etiam timore poenarum refrænantur ab illicitis.

42. *Timor ini-
tialis quid.*

Quæritur autem, an timor misceatur crescente charitate? Responderi solet, minus servilem, non quoad habitum (qui bonus est, nec contrariatur habitui vel actui charitatis) sed quoad actus: tum quia iusti non ita timore supplicii, quam amore justitiæ solent moveri; præsertim qui in charitate aliquotque sunt provecti: tum quia charitas generat quietam conscientiam, & auget fiduciam de divinæ benevolentia & auxiliis,

43. *Timor ser-
vili qui
misceatur
crescente
charitate.*

auxiliis, ac securam gloriā, cuius charitas est semen & quasi arbor, sicque anxietates pleurumque minuit. Immo et si iusti poenas interdum timeant, non tamen ita quatenus poenae sunt, quam quatenus per illas separarentur ab unico dilecto. Unde Augustinus Tract. 9. in Epist. 1. Joannis ait: *Timor est feta introducens linum charitatis, ad cuius introductionem exit.*

44. An vel qui ea crescente crescat timor filialis.

At timor filialis potius crescit, crescente charitate, juxta Doctores communiter: eo quod sit effectus ipsius charitatis. Indeque fit, quo quis alium magis diligit, eo amplius esse sollicitum, ne quid mali ei accidat. Dilectores quoque Dei magis ponderant ac aestimant majestatem Dei, ac gravitatem divinæ offensæ: unde nascitur major sollicitudo cavendi offensam. Verum quidem est crescente charitate minui ipsum peccati periculum: est enim in se minuatur radix timoris, quatenus dicitur anxietatem nimiam, quæ per charitatem non parum sopitur mediante fiducia de obtenta & non amittenda divina amicitia: tamen non omnino tollitur peccati periculum, cum etiam iustis dicatur: *Qui stat videat ne cadat; & cum timore & tremore salutem vestram operamini.* Deinde radix anxietatis aliunde augetur, quatenus in iustis crescit aestimatio magnitudinis culpæ: unde fit sanctos majori sollicitudine fugere culpas etiam veniales, quam multi mortales. Magnitudo itaque mali cognita est nata supplere, quod deest ex parte periculi.

45. Timor quo sensu non fit in charitate.

Dum autem 1. Joan. 4. dicitur: *Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem* (ut alias expositiones omittam) est sermo de timore servili: generat enim charitas bonam conscientiam, & pacem cum Deo: quam qui habere se confidit, non timet damnari ob peccata præsentia, utpote subleat: sicut timet, qui scit se esse peccatorem. Quamvis possit adhuc esse locus timori poenæ, partim quatenus quis non ita plene confidit de sua charitate & bono statu, partim quatenus potest timere, nequandò in peccata relabatur, & sic poenam incurrat, partim quatenus potest timere poenæ temporales ordinariæ restantes. Videri potest *Estius in d. l. cum.*

46. Timor servilis non manet in Beatis, Immo nec filialis proprie quoad animam.

Queritur II. an timor maneat in Beatis? Resp. non manere in primis timorem servilem: quia beati non timent gehennam, utpote sibi non imminentem, immo impossibilem. Similiter non manet timor filialis quoad actum (quoad habitum, qui est charitas, manet indubie) consistentem in fuga culpæ imminētis: cum hæc iis non imminet, immo sit impossibile. Possunt nihilominus timere culpam & poenam hominum viatorum, utpote iis adhuc imminentem, adeoque & malum extrinsecum Dei, quod ex peccatis nostris ei imminet: quamquam sine perturbatione & imperfectione afflictiva, quæ timor pro hoc statu comitatur.

Herinc Sum. Theol. Pars III.

Præterea in Beatis est actus perfectissimi odii & aversionis à culpa seu offensa Dei. Et secundum hoc verificari potest, quod *Timor Domini sanctus sit permanens in saeculum saeculi, Psal. 18.* Unde Augustinus 14. de Civit. c. 9. Hunc actum (qui tamen non est proprie dictus timor) intelligit nomine casti timoris dicens: *Timor ille castus permanens in saeculum saeculi, si erit & in futuro saeculo, non est timor ex terrenis à malo, quod accidere potest, sed tenens in bono, quod amitti non potest: ubi enim boni adepti timor immutabilis est, profecto, si dici potest, mali cavendi timor securus est. Timoris quippe casti nomine ea voluntas significata est, quæ nos necesse erit nolle peccare, & non sollicitudine infirmitatis, ne forte peccemus, sed tranquillitate charitatis, cavere peccatum.*

Præsentis filialis.

47. Timor reverentialis qui maneat in Beatis.

Denique in Beatis est quidam timor reverentialis, quo Beati considerantes infinitam Dei majestatem, suamque vilitatem ac velut nihilitatem, summam animi submissio- nem Deum intuentur ac venerantur, & cum maxima reverentia ei assistunt, cum quadam quasi fuga curiæ investigationis tantæ majestatis. Qui quidem actus spectat ad religionem & humilitatem secundum varias consideraciones, potestque etiam imperari seu procedere à charitate. De hoc timore loquitur Ecclesia in Præfatione Missæ: *Tremunt potestates, angelicæ scilicet.* Sic etiam in illo ad Rom. 13. *Cui timorem timorem, juxta genuinam expositionem Chrysostomi intelligitur nomine timoris ipsa reverentia.*

48. Quo sensu initium sapientie sit timor Domini.

Queritur III. Quo sensu dicatur: *Principium sapientie timor Domini Proverb. 1.?* Similis est sententia Eccli. 1. & Psal. 110. Resp. Nonnullos id exponere de timore filiali, qui est caput seu principalis pars (Hebræa enim vox significat, tam caput seu principium, quam initium) sapientie. Vera enim sapientia, complectens cognitionem & amorem Dei principaliter consistit in amore; timor autem filialis est verus amor seu charitas. Unde Job 28. dicitur: *Timor Domini ipsa est sapientia.* Et Eccli. 1. post præmissam sententiam subdit: *Plenitudo sapientie est timere Deum.* Accedit, quod timor Domini castus si iste occupaverit cor hominis, causet in eo fugam peccatorum, & omnis boni Deo placetis executionem; quod ipsum est summa veræ sapientie. At Augustinus Tract. 9. in Epist. 1. Joannis, cumque secuti Prosper, Gregorius, Beda, Bernardus, Magister & Scholastici passim, intelligunt prædictam sententiam de timore iusti iudicis seu servili, qui est initium justificationis quantum est ex parte actuum voluntatis fidem sequentium, & disponit ad sapientiam seu charitatem. Utrius autem modo intelligatur, dictum Scripturæ verissimum est.